

Föreningen Ny Gemenskap

Firar 10 år på Västberga Gård Söndag 30/10 2022

Konstnär Niina Kulgavaia

Under hösten 2022 har Ny Gemenskap haft en Studiegrupp i samarbete med Sensus "Västberga Nu och Då" där vi samlat info om gårdens intressanta historia från 1330 till våra dagar.

Studiegruppen har bestått av Björn Nyström, Carl-Erik Olsson Elisabeth Svedin, Kent Edgardh och Uno Svedin

Vi har samlat material från t.ex Internet, böcker, skrifter, bloggar, mantals längder och spårat personer på olika sätt och läst kommunens protokoll samt fått värdefulla berättelser från några av dem som har egna Västberga minnen.

Extra vart tack till

Carin Önnestam som skrivit historiskt material om Västberga i sin blogg "Sprätthöken"

Ulf Cederlid. Barnbarn till Claire Backman som bodde Norra annexet 1956-1998

Kerstin Andersson som bodde på Västberga Gård som barn på 40-talet

Britt Larsson Föreståndare för Västbergas Planeringshem 1988-2009

Arne Lönnebring på Brännkyrka Hembygdsförening

Anna Tiberg Knutas på Stadsarkivet

Vi har enbart valt ut en liten del av det mycket stora material som finns kring Västberga Gård och inte alls redovisat alla som ägt, brukat, bott eller haft verksamhet på gården.

Det som varit mest relevant har vi sammanställts i denna skrift.

Vill du ha ett eget ex av den så kommer du att kunna hämta den på Västberga, eller mejla till: elisabeth.svedin@gmail.com (uppge din postadress)

Vi är även intresserade av om du har kompletterande material som vi kan använda i en eventuell kommande reviderad upplaga. Kontaktperson är Elisabeth Svedin 0709 695269

Västberga Gård 1330-1644

Den första anteckningen där Västberga nämns är 1330 då nunnorna i Sankta Klara kloster sålde jord "Wezberga" till Stockholmsfogden **Elof Håkansson** som därmed blev ägare till 12 penningland. (Penningland är ej ett ytmått utan en värdering av jorden)

"Westberga" finns med på en karta över **slaget vid Brännkyrka år 1518**.

Den danske kungen Kristian hade belägrat Södermalm. Sten Sture den yngre kom tågandes söderifrån med en armé för att försvara Stockholm. Kung Kristians trupper bröt då upp från Södermalm och tågade söderut för att möta Sten Stures armé. Det blev ett blodigt slag sydväst om Västberga, där Sten Sture segrade. Huruvida Gustav Vasa verkligen anförde striderna, (som en del hjältemålningar visar) är numera ifrågasatt.

Vi sekelskiftet 1600-talet plågades Sverige av inbördeskrig och ett krig med Polen som ansåg sig ha rättmätig arvsrätt till Sverige. Segrare i kriget med polske kungen, blev Gustav Vasas son, Hertig Karl. Den polske kungens högadliga anhängare avrättades den 20 mars 1600 i Linköpings blodbad, innan en dom avkunnades. Några dagar senare beslöt riksdagen att utse hertig Karl till kung och som efter detta kom att kallas Karl IX.

Men Karl IX litade inte på adelsmännen så han började leta bland de icke adliga unga män som hade studerat utomlands. På så sätt fick han kontakt med **Nils Chesnecopherus**, som var matematik professor vid ett tyskt universitet. Han fick snart ansvaret för rikets finanser och fick titeln hovkansler. Han fick snart mycket god kontakt med den viljestarka drottning Kristina och tog hennes parti i flera frågor. Något senare adlades hovkanslern och tog då namnet Lillieram och belönades för sitt arbete med gården Långbrodal (som tidigare beslagtogs av tyska adelsmän)

Inkomsterna blev goda och **Nils Chesnecopherus, köpte Västberga gård 1612** med sina stora marker runtomkring. Han brukade kallas för hovkanslern av Västberga gård.

Men det jäste inom adeln i Sverige efter Linköpings blodbad. Deras stora jordbruksfastigheter hade beslagtogs av Karl IX och han var medveten om att en kung levde farligt och i sitt testamente utsåg han Axel Oxenstierna som ledare av en förmyndarregering om han avled innan sonen Gustav Adolf blev myndig. Men när Karl IX dog 1612 blev änkedrottningen Kristina förmyndare i 2 månader för sin då 15 årige son, som sen blev kung Gustav II Adolf. Axel Oxenstierna blev istället rikskansler och sparkade Nils Chesnecopherus och han uteslöts från allt politiskt inflytande, men han fick behålla sin titel hovkansler med utan något ansvarsområde. Oxenstierna fick stora problem med änkedrottning Kristina och hon hade stort stöd från Nils C och detta ansågs som landsförräderi och han fängslades, men gjorde offentlig avbön och släpptes. Det blev också en mångårig maktkamp angående att Nils C adlats och de ledande adelssläkterna accepterade aldrig hans adelstitel/Lillieram.

1628 Gifte sig Nils C dotter Maria (Chesnecopherus) Lillieram med **Jakob Forbes och Västberga Säteri bildades**.

1644 Var Västberga en av de största gårdarna i Stockholms södra omgivning. Det sträckte sig ända till Fruängen i väster. (Kartan är dock från 1817)

1655 Generalpostmästare Johan von Beijer på Västberga gård

Gustav II Adolf var 17 år gammal år 1611 när han trots sin unga ålder utsågs till svensk kung. Han fick inte bara ärva ett rike utan också det 30-åriga kriget som hade startat i början av 1600-talet som en kamp mellan katoliker och protestanter i Tyskland. Sommaren 1626 hade Gustav II Adolf skickat Axel Oxenstierna på diplomatiska uppdrag till Preussen där han fick stanna i 10 år. Efter det att Gustav II Adolf hade stupat vid slaget i Lützen den 6 november 1632 utsågs Axel Oxenstierna till ledare för de protestantiska trupperna (trots att han var helt oerfaren och ej militär).

Johan Beijer var från Berlin och tillhörde en välbärgad icke adlig familj. Trots att Johan Beijer var välutbildad och kunnig i språk hade han små möjligheter att få ett välavlönat arbete hos någon av de tyska kurfurstarna. Dessa var reserverade för de adliga unga männen. Under det 30-åriga kriget hade Beijer ingått i Axel Oxenstiernas kansli i Preussen, där han hade ansvarat för skrivelser och också använts för diplomatiska uppdrag. För att få kontakterna med hemlandet under dessa 10 år behövde Axel Oxenstierna en fungerande postgång. Han anställde postmästaren Anders Wechel som arbetade tillsammans med Beijer. När Axel Oxenstierna flyttade tillbaka till Sverige år 1636 tog han med sig sin postmästare och Johan Beijer. Nu började han organisera den svenska förvaltningen. Anders Wechels uppgift blev att upprätta ett postverk, vars uppgift var att skicka ut skrivelser till olika delar av landet och Finland. Johan Beijer fick arbeta i kansliet och något år senare i det nybildade Kommerskollegium. På denna arbetsplats sysslade Johan Beijer med utrikeshandel och ansvarade också kontakten med den svenska kolonin Nya Sverige på Nordamerikas östkust. Hans närmaste chef var amiral Clas Larsson Fleming och när denne man var ute i kriget vikarierade Johan Beijer som Kommerskollegiums chef. Johan Beijer kunde utnyttja gamla kontakter från åren tillsammans med Axel Oxenstierna i Tyskland och på så sätt fick han posten mellan vårt land och Nya Sverige att fungera. Han skrev artiklar om kolonin och allehanda viktiga nyheter i den nystartade Post- och Inrikes tidningar. År 1644 stupade Clas Fleming och då blev Johan Beijer chef för Kommerskollegium. Någon ordinarie tjänst var det inte tal om. Det fanns en oskriven regel att alla högre chefer inom förvaltningen skulle vara adliga och vara inskrivna i Riddarhuset.

År 1654 adlades Johan Beijer av drottning Kristina och tog då namnet von Beijer.

1655 köpte han Västberga gård. Han varnades då av häradsrätten "att han kunde förlora sätersfriheten om han inte lät bygga godset Sirligt och väl" (Sätersfriheten innebar att man slapp betala skatt och att torpare och drängar slapp skrivas ut som soldater) Han var nu en stolt adelsman som byggde om gården ståndsmässigt. Nu kunde han kalla sig Johan von Beijer av Västberga. Det var nu som Västberga byggdes till den Herrgård det är idag.

Postverket levererade brev över hela Sverige, från Ystad till Haparanda och österut till Finland ända till Ladoga. Varje postiljon hade sin egen sträcka. Vintertid tog det tre veckor för ett brev att färdas mellan Stockholm och Åbo. Sommartid gick det fortare, eftersom postens roddare tog sig fram mellan skärgårdens öar till Åland och därifrån till Åbo. Om möjligt måste postiljonerna ha tillgång till hästar. Till deras utrustning hörde vapen att slå ned rövare och vilddjur med och ett horn. När hornstötarna hördes i en by visste alla att nu var posten här.

Johan v Beijer byggde ett stort postkontor på Storkyrkobrinken 4 (som står kvar än i dag) Hit kom folk med brev och paket som skulle skickas till Sverige och utlandet.

1669 dog Beijer och hans änka Margareta övertog då arbetet som generalpostmästare.

1686 Gifte sig hans dotter Greta von Beijer med **Zacharias Rehnberg som övertog Västberga**

Västberga Gård 1748-1800

1748 Ägde friherre/generalen **Fabian Casimir Wrede Västberga**

Han fick tillsammans med greve Carl-Johan Cronstedt 1767 uppdrag att ta fram en mer energisnål eldstadstyp (Än de tidigare eldstäderna där 90 % av värmen gick till spillo) och **kakelugnen skapades**. Under denna tid byggd kakelugnarna på Västberga i flera rum och kopplades samman i ett sinnrikt system genom hela huset. (*Den magnifika blå Mariebergs kakelugnen blev dock såld i början av 1900-talet och skeppad till Amerika*)

Adelssläkterna avlöste varandra på Västberga.

Carl Svedenstjerna född 1692 ägde Västberga i mitten av 1700-talet. Hans dotter Charlotta Svedenstjerna född 1720 gifter sig med Lars Salvius

Lars Salvius var en svensk boktryckare, förläggare, bokhandlare och tidningsman. Salvius har varit en av de mest betydelsefulla personerna inom svensk bokhistoria. Innan Salvius tid skedde boktryckningen i en liten skala och bokhandeln dominerades av tyskar. Någon naturvetenskaplig litteratur var svår att få tag i, och den som fanns var i allmänhet skriven på latin inom universitetsvärlden. Genom hela sin karriär hade Salvius som mål att nå ut till så många som möjligt. Av denna orsak kom han också att tala för vetenskaplig litteratur på svenska i stället för latin. Han var medlem av Vetenskapsakademien och var bl.a. Linnes förläggare. Några lånebibliotek fanns inte innan Lars Salvius började bedriva en lånetjänst i samband med sin bokhandel. – Världens första lånebibliotek grundades i Sverige 1740.

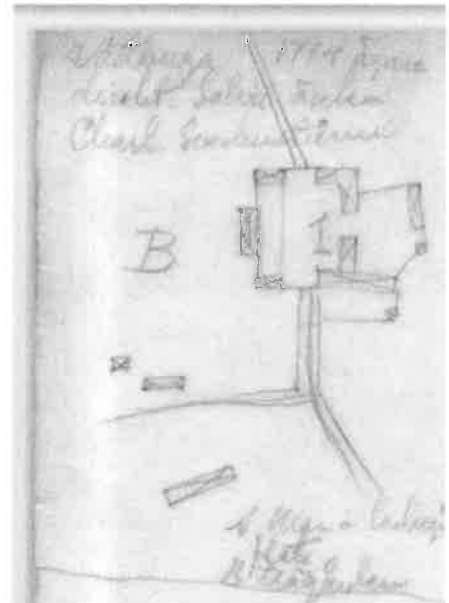
Lars Salvius (vars hustru Charlotta ärvt Västberga) ägde Västberga 1770 till 1773 då han avled.

1773 Änkan Charlotta Svedenstjerna Salvius var sen ägare till Västberga och detta finns dokumenterat på en ritning över Västberga Gård. Där står det överst: "Västberga 1744 ägare direkt(ör) Salvius änka Charl(otta) Svedenstjerna"

Längst ner står det **A Man o ladugård B trädgården** Västberga gård är de 3 husen mellan B och siffran 1. Men Husen till höger om siffran 1 har vi ingen info om. Charlotta dog året efter ritningen 1775

Det finns en **vällingklocka** på Södra annexet. Vi vet inte när den började användas men enligt Wikipedia "Vällingklockor var i bruk på 1600-1700-talen och kallade gårdens arbetare till måltider och markerade början och slutet på arbetsdagen. De blev omoderna på 1800 talet då alltfler arbetare hade egna fickur och ansågs själv hålla reda på tiden"

1780 Övertogs gården av släkten **Cederhielm**.

"**Årstafrun**" **Märta Helena Reestierna** skrev i sin dagbok att hon "våren 1799 gjort besök vid 2 tillfällen hos överstinnan Märta Ulrika Montgomery", vilken var dotter till Carl Cederhielm.

Genom giftermål övergick sen gården från Cederhielm till familjen **Sparre**

Under 1800-talet ägde släkten Sparre Västberga under flera generationer

Greven och riksdagsledamoten **Erik Josias Sparre född 1816 och ärvde Västberga av sin mor.** Han var tidigt intresserad av järnvägar. Sparre blev landshövding i Älvsborgs län 1858–1886. När han var i riksdagen bodde han på Västberga annars i Vänersborg. Han blev mycket engagerad i järnvägens utbyggnad i Sverige. Stambanorna var en statlig angelägenhet men andra banor skulle finansieras med privata medel.

Västra stambanan Stockholm-Göteborg byggdes 1860 med utfart via en tågbank från Hornstull. Därmed blev Liljeholmen, som låg på Sparres mark, en knutpunkt och järnvägen passerade bredvid Västberga. (Foto från 1929 strax innan järnvägen flyttades till Årstabron)

Norge ville ha en järnväg från Sverige och den skulle byggas med privata svenska medel på sträckan Vänersborg till norska gränsen. Detta satsade Sparre rejält på och blev såsom varande landshövding ansvarig för järnvägsbygget, och hoppades att den skulle gå med vinst. Han blev folkhjärte på västkusten och ett postkontor inrättades vid varje stationshus. Sammanlagt 5 lok fick namnet Erik Sparre.

1877 arrenderas Västberga av Grosshandlare **Sven Erik Dunér**, känd som *"den store lump och griskungen"* Hans stora och moderna svinhus och svinhage låg söder om mangårdsbyggnaden.

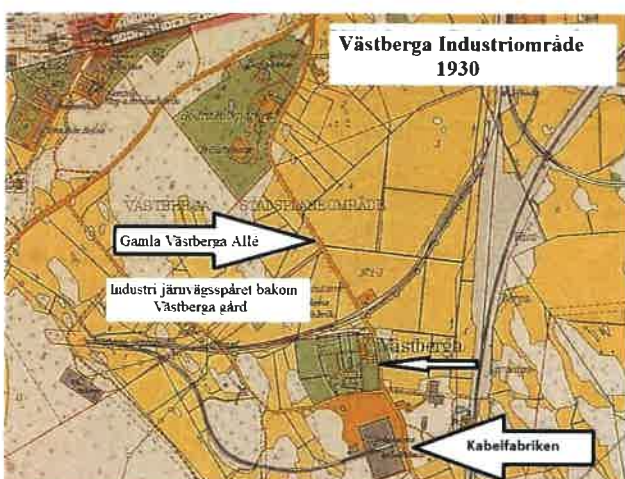
För att få pengar till sina järnvägsbyggen köpte Erik Josias Sparre Årsta Säteri 1876 och året efter började han med sin förtrogne Dunér, en omfattande spekulativ tomtpolitik genom att utnyttja den svåra bostadssituationen i staden. De utlovade att *"Byggnadstomter vid Liljeholmens vackert belägna sjö säljes till billigt pris"* men marken låg i slutningen ner mot det sankna Årsta äng. Snart visade det sig att de bostäder som byggdes i denna sumpiga och olämpliga terräng hade varken tillgång till vatten eller avlopp vilket medförde stora sanitära problem. De som byggde husen ville inte bo där själva utan de eländiga husen delades ofta upp i lägenheten som hyrdes ut till fattiga människor som var i desperat behov av bostad. Resultatet blev att epidemier utbröt med dödsoffer. Många kände sig grundlurade av greve Sparre. Han struntade dock helt i de sanitära förhållandena, fastän han år *"1882 blivit uppmanad av kommunalnämnden att anlägga avlopp och rännstenar samt dränera marken"*. Men Sparre gjorde ingenting åt detta, utan upplät istället ännu fler byggnadstomter på sina marker för att få in mer pengar till sina järnvägsprojekt. Orsaken att Sparre struntade i eländet vid Årstaberget var att han var helt upptaget av flera järnvägsbyggen i södra Sverige. Men förutom vanskötseln av Årstadal så klagade även Riksdagen att han inte skötte sitt jobb där och att de privata järnvägarna inte gav någon vinst, så de måste skjuta till statliga medel, och han vanskötte dessutom sitt län, men Erik Sparre förklarade att *"det fanns mer än 20 landshövdingar i landet som också slarvade med sina län"*. Men rättvisan hann aldrig ifatt honom. 1886 dog han i en olycka med en hästdroska i Vänersborg och avled på sitt residens.

Efter honom ägde släkten **Wrangel** Västberga.

Industrispåret längs norra sidan av Västberga Gård

Industrialiseringen av Sverige tog fart under den andra halvan av 1800-talet och mängder av fabriker växte upp även i Stockholms innerstad och efterhand också i omgivningarna. I trakterna runt Liljeholmen var säkert den mest kända Nobels dynamitanläggning vid Vinterviken, för att vara på säkrare avstånd från bebyggelse. (Eftersom den tidigare anläggningen vid Hornstull hade gått i luften)

Tankarna på ett industriområde i närheten av järnvägsspår för mer rationella transporter, uppkom hos stadens tjänstemän i början av 1900-talet och när Västberga industriområde började växa fram under första världskriget anlades också det industrispår som gick längs Västberga gårds norra tomtgräns. Det anslöt till Västra stambanans dåvarande utfart från Stockholm via Hornstull/Liljeholmen (som byggdes 1860) Men när Årstabron öppnades 1929 degraderades den grenen till ett industrispår med enbart godstrafik.

1929 flyttade ASEA sin Kabelfabrik från Liljeholmen och byggde ut på tomten sydost om Västberga. Eftersom de stora kabeltrummorna behövdes transporteras med järnväg så anslöts fabriken till det tidigare anlagda industrispåret i området. Men tågen på spåret till kabelfabriken behövde byta riktning. Vid denna växel byggde KF San Remobageriet 1955-1959 där eftersom ett bageri kräver stora mjöltransporter. Varje vardag transporterades 1-2 godsvagnar med mjöl till bageriet fram till nedläggningen 2006. (Lokalerna byggdes sen om till Västberga Handel)

Därmed försvann behovet av industrispåret och det revs upp, med undantag av de resterade spåren över Västberga Allé, vilka låg kvar ända till mitten av 2022 !

Under andra världskriget fanns det ett stort behov av mängder av kol och eftersom det fanns outnyttjad mark och en bra industri järnväg i Västberga Industriområde så anlades 1939 ett stort kol-lager på andra sidan av Västberga Alle (Där nu DHL numera har sin transport depå)

Vy norrut över delar av blivande Västberga industriområde. Över grushögens krön från vänster syns bostadshus i Midsommarkransen, Midsommarkransens gamla skola och därefter Nybodahemmets byggnader. På fältet till höger Årsta Koloniträdgårdar framför Årsta skog med Högalidskyrkans torn som sticker upp över träden. 1939
FOTOGRAF: Okänd (Aftonbladet) Stadsmuseet i Stockholm

Västberga Gård 1901-1934

1901 Karta från 1901. Stambanan Stockholm-Göteborg passerar förbi. Man ser den långa trädallén från Södertäljevägen och fram vinkelrätt mot Västberga Gård.

1916 Såldes godset till Fastighets AB Västberga (Enskilda Banken) för att stycka av den stora egendomen till bostäder och industri.

1920 Bolagets inspektör **Ernst Hammarhoff** bodde på gården och brukade marken med 39 anställda. De anställda var enligt 1920-års mantals- och taxeringslängd: 1 ingenjör, 1 inspektör, 1 rättare, 1 jordbruksarbetare, 1 kusk, 1 smed, 6 kördrängar, 1 ladugårdskarl, 1 schaktmästare, 1 timmerman, 1 smidshantlangare, 1 mättningsbiträde, 11 grovarbetare och 11 bergsprängare.

Ernst Hammarhoffs dotter Britta som bodde där 1920-1934 skriver i en berättelse för Brännkyrka Hembygdsförening.

Västberga var en stor gård med ett 70-tal kor och ett 10-tal hästar. Sydost om huvudbyggnaden låg ladugården. Där låg också 2 statarlängor. Där bodde många familjer med många barn. Fattigdomen var stor och liknades vid Ivar Lo och Moa Martinssons skildringar av statarlivet. (Statarna tycks inte medräknas i förteckningen av anställda på gården?) Mellan ladugården och järnvägen låg en damm där barnen åkte skridskor på vintern innan isen sågades upp i stora sjok och kördes till isstacken.

Där Asea Skandias Kabelverk nu ligger (På andra sidan av Västberga Gårdsväg) fanns en stor hage där hästarna betade. Där låg också gårdens smedja innan den blev flyttad.

Trädgårdsmästaren domäner sträckte sig till väster om huvudbyggnaden och ända bort mot nuvarande Solberga. Han hade 2 växthus och flera trädgårdsdrängar. Han använde ett gammalt åttkantigt lusthus som vedbod/förråd på baksidan (Lusthuset finns tyvärr inte kvar)

I huvudbyggnaden fanns en stor salong med 5 fönster. Den var ej möblerad pga att det var så kallt där stora delar av året. Den stora blåvita Mariebergs kakelugnen blev nedmonterad i början av 1900-talet och sänd till Amerika. Det fanns ännu ett vardagsrum. Där var det också kallt och ett förfärligt golvdrag så de hade tjocka mattor över hela golvet. Köket med vedspis låg innanför norra trappan. Eftersom vattenledning saknas, så stod en stor trätunna utanför på förstutrappan som fick fyllas varje dag. Sängkammaren som låg på norra gaveln var mycket kall och den smaragdgröna kakelugnen utanför förmådde inte att värma längst bort i sovrummet. Elektriskt ljus installerades 1928 och detta underlättade mycket att man kunde få belysning i alla rum och hus, även i höns- och grishus, enbart genom att trycka på knappar.

1934 dog Ernst och familjen flyttade från Västberga. Britta dog 2005

Kartan visar Västberga industriområde **1930**, med den långa trädallén och industrispåret längs Västberga Gårds norra sida.

Västberga Gård 1935-1950

1935 Förvärvar Staden den stora egendomen Västberga. En av anledningarna var behovet av omdragning av Södertäljevägen som behövdes ske på mark som staden äger, men också för att utveckla Västbergas industriområde.

Arrendator för jordbruksegendomen var Inspektor **Birger Larsson** född 1904. Gården hade 7 hästar 70 kor och grisar och jordbruket hade stora odlingar som brukades med lantbruksmaskiner och det fanns växthus med trädgårdsmästare på norra sidan.

Birger Larsson gifte sig 1938. **Birgers dotter Kerstin född 1941 berättar:**

Hon hade 2 yngre syskon födda 1943 och 1946. Pappa Birger blev vid ett tillfälle erbjuden att köpa in gården, men han tyckte att det var för stor investering. Han hade ångrat sig efteråt eftersom han senare med råge hade fått tillbaka pengarna.

Arrendatorfamiljen disponerade mangårdsbyggnaden men uthyr den norra delen av manbyggnaden till Asea Skandia/LM Eriksson där de hade en verkstad med kvinnor som monterade elektroniska motstånd. Arrendatorfamiljen disponerar den södra delen av manbyggnaden för egen bostad. Deras ingång sker genom vänstra/södra dörren, där köket med vedspisen låg innanför. Farfar hade ett rum 1 tr. upp. Huset värmdes upp med kakelugnar. Arrendatorfamiljen och kvinnorna på verkstaden hade trappan till övre våningen gemensam. Kerstin berättar att när hon var 2-3 år så brann ladugården. Hennes mamma lämnade snabbt in henne till "verkstadstanterna" för att hon inte skulle bli rädd för branden, men tanterna lyfte upp henne i fönstret och de såg tillsammans på den stora eldsvådan.

1944 Var den nya stora vägen **Västberga Alle** byggd, se plankarta

1946 skulle staden använda **Västberga Gård** för annat, så då var familjen tvungna att flytta därifrån till Midsommarkransen.

Pappa Birger fortsatte att sköta gården, men 1947 flyttade de till Södermanland där Birger övertog en gård efter sin svärfar.

1946 Inrättas en verkstad för smittförande, men arbetsföra TBC sjuka män

Stockholms stad bygger om mangårdsbyggnaden till en verkstad för 30 st smittförande men arbetsföra TBC sjuka män. Ombyggnaden föregås dock av många invändningar bl.a från Stadsantikvariern som hävdar att "*husets kulturhistoriska värde måste skyddas*".

Men nödvändigheten av att inrätta denna verkstad anses överordnad. Huset saknar dock värmeledning och därför behöver lokala kaminer uppsättas. Ur smittsynpunkt var legotillverkning från LM Ericsson lämpligt. Även legotillverkning i hemmen kunde avhämtas.

1950 Inrättas Trädgårdsdrift för 10-15 partiellt arbetsföra tuberkulösa personer

Eftersom den västra sidan av Västberga Gård redan hade ett omfattande, redan uppodlat trädgårdsområde, kunde Centraldispensären 1950 "*organisera trädgårdsdrift sysselsättning för 10-15 partiellt arbetsföra tuberkulösa personer som endast svårligen kan inpassas i de bundna former t.ex. verkstadsarbete, utan kräver större omväxling och självständighet eller arbete i friska luften*"

Claire Backman Västberga Gård Norra Annexet 1956-1998

Claire's barnbarn Ulf Cederlid berättar om sin mormor

Claire Eichberg föddes i Tyskland 1897-03-16. Nils Backman var kemist och studerade i Tyskland när de träffades.

Pga. 1:a världskriget behövde de 1917 flytta till Sverige och de tog båten till Trelleborg. Men där blev inte Claire insläppt eftersom de inte var gifta. De fick då ta en taxi till Malmö för att gifta sig. Sen reste de vidare till Stockholm.

Barnängens tekniska fabrik startades av Nils morfar Johan W Holmström 1868 på Tottieska Malmgården Bondegatan 63-65 på Södermalm. Dottern ärvde sen fabriken och hennes man Axel Backman drev sen fabriken. Här inrymdes fabrik, kontor och disponentbostad. På gården fanns en mini-djurpark med björnar, rävar, örnar mm. Det är därför loggan för Barnängen har en björn.

När Nils återkom till Sverige 1917 köpte de en fabrik i Hudiksvall och de startade en filial som Nils och Claire drev till 1921 då pappa Axel började bli gammal och ville att Nils skulle ta över fabriken i Stockholm.

Men Stockholms stad ville bygga bostäder på fabriken tomt så därför såldes fabriken 1930 och flyttades till Alvik. Hela fabriksområdet revs men familjen var vän med Stadsarkitekt Selling så ett av husen räddades och flyttades till Skansen.

1931 Startade Nils och Claire "Kronans Kemiska fabrik" och drev den i en lokal på Katarina Bangata till 1939 då de köpte Örby Slott och drev fabriken vidare. Men **1943** avled Nils och Claire fortsatte att driva firman. Deras 4 barn var nu mellan 14 och 25 år.

1956 avvecklade Claire Kronans Kemiska fabrik och Örby Slott såldes till Stockholms Stad mot en uppgörelse att Staden skaffade Claire ersättnings bostad. Det blev dels en gård i Sorunda men även Norra Annexet på Västberga gård som låg närmare Stockholm och hade bättre kommunikationer.

Norra annexet behövde dock rustas upp rejält innan Claire kunde flytta in där. *(Ev. var det då som det byggdes en oljeeldad panncentral för hela Västberga i källaren på Norra Annexet)*

Dottern Vera och kusinen Fritz gjorde väggmålningarna inne i huset efter förlagor från Örby Slott och färgskalan var från Kina Slott och de jobbade hela natten innan Claire flyttade in 3/10 1956. *(Men ingen förklaring har hittats varför målningen med tranan är signerad 1947)*

Claire Backman Västberga Gård Norra Annexet 1956-1998

När Claire flyttade in **1956** startade hon firman "Laval" i garaget under Norra Annexet som producerade diskmedel, bilschampo, fönsterputs mm. Hon tillverkade/kokade produkterna i en stor kittel. Hon jobbade tillsammans med en skicklig anställd Gerda Hallberg som var med ända sen Tottierska tiden. Mot slutet av verksamheten kunde inte Claire betala henne lön längre, men Gerda trivdes så bra så hon fortsatte att jobba med Claire utan lön.

Men Claires syn blev sämre så hon avvecklade firman **1975**, 78 år gammal och sålde sin bil. Claire var dock fortfarande en mycket aktiv person. Hon skaffade hon sig t.ex. en hund.

Under alla år på Västberga blev Claire ofta god vän med gubbarna och andra som jobbade på kommunens skyddade verkstad eller bodde på Västberga gårds inackorderingshem.

Under åren med Planeringshemmet från 1988 var de hyresvärd för Claire och de boende fungerade som vaktmästare för henne när t.ex. glödlampor behövde bytas eller enklare snickarjobb. De hjälpte henne även med täppan utanför huset.

Claire lånade ibland sin dotter Weras stora terrier och då hjälpte de henne när den behövde tas på en längre promenad eller om den rymde.

Claire har under alla år arrangerat stora kalas för familj, släkt och vänner på julafton och påskafton och även efter att hon flyttat till Norra Annexet brukade det komma ett 40-tal gäster till hennes lilla hus på Västberga på jul och påskafton.

Kvällen innan Julafton 23/12 1997 hade hon förberett för morgondagens julfirande tillsammans med barnbarnet Ulf och hon skulle bara ta en snabb dusch, men svimmade där och skadade sig rejält, men Ulf kunde bära henne i säng. Dagen efter, på julafton ville hon ogärna ställa in hela kalaset, men Ulf lyckades övertala henne att åka till sjukhus och det visade det sig hon var svårt skadad och bl.a. hade brutit bäcken, armar och ben. Hon låg sen på Huddinge och vantrivdes mycket och ville inte äta den passerade kost hon blev serverad.

Efter 2 månader fick hon äntligen plats på Maria Regina sjukhem i Nacka. Hon kom dit på torsdagen 26/2 och Ulf följde med henne. Den snälla personalen frågade henne "*om hon ville äta fisk till middag?*" och Claire sa då att "*villkoret var att Ulf också fick äta*". De åt tillsammans och Claire åt upp hela matportionen med god aptit, sin första riktiga måltid sen 23/12. Men 2 dagar senare avled hon 28/2 **1998**, 16 dagar innan hon skulle fyllt 101 år.

Västberga Gård 1966-2022

1966 Nykterhetsnämnden anordnar inackorderingshem för TBC sjuka manliga alkoholmissbrukare. Huset byggs då om till 12 boenderum. På nedervåningen var det 3 rum i stora salen, 1 i nuvarande köket, 3 rum åt höger, samlingsrum, exp. mm. På 1 tr. finns kök, matsal boenderum, terapirum och exp. Södra flygeln är föreståndarbostad. Uppvärmning sker från oljeeldad central under norra annexet

1971 Nybyggs Västberga Boende/Linden söder om Västberga Gård med 75 platser.

1973 Blev "Gamla" Västberga ett inackorderingshem för läkemedelsmissbrukare.

1980-1985 "Västbergakollektivet" Som bedrevs med miljöterapeutisk inriktning dels på Johannelunds gård och dels på Västberga Gård (*Se foto från kommunens presentation*)

Vintern 1985-sommaren 1986 anordnades ett **akut härbärke för HIV-smittade** på Västberga, eftersom många institutioner var rädda för HIV smittan och inte vågade ta emot dem och det kändes förmodligen angeläget att få bort dem från gatan.

Vintern 1986-87 anordnade Stockholms stad **tillfälligt härbärke för hemlösa** på Västberga.

1988-2009 Inrättade Stockholms kommun ett **Planeringshem med Vård och utredning**.

Föreståndare Britt Larsson berättar: Det var ett flerstegsprogram med individuell utredning, En del gick därefter till behandling, psykologsamtal, praktiskarbete och kunde sen få en av deras 8 försökslägenhet under 2 år, hela tiden med stöd från personalen. Andra behövde andra individuella lösningar. De hade 16-18 personer boende där och tjejerna bodde i södra annexet. Detta stora underlag gjorde att de hade tillräckligt med personal och bra kvalitet. De boende lagade all mat. Personal var arbetsledare. Alla hade sysselsättning och hade olika ansvarsområde med att laga och reparera både inomhus och utomhus i trädgården, de hade t.ex. höns. Detta skapade bra stämning mellan personal och inskrivna.

I norra annexet bodde den gamla damen Claire Backman och de fungerade som fastighets skötare när hon behövde byta glödlampor eller behövde hjälp i sin trädgård. Eller när hon passade sin dotter Weras stora terrier som behövde en längre promenad eller rymde.

2009 kom nya signaler från Stockholms Kommun att deras enheter enbart skulle syssla med boende, mat och kläder. All missbruks och sjukvård skulle utföras av landstingets t.ex. med metadon behandling mm. Därmed lades Västberga ner som planeringshem och slogs ihop med Linden/Västberga som nu blev ett lågtröskelboende.

Man ansåg dock att "Gamla" Västberga inte kunde användas för lågtröskelboende. Så Västberga lades i malpåse.

2012 flyttade Ny Gemenskap, efter 40 år, sin verksamhet från Kammakargatan till Västberga. Det blev en nystart i Västberga för Ny Gemenskaps basverksamhet med olika former gemenskap för ensamma, stöd och socialkurativ rådgivning. Dessutom dusch/ tvätt/ kläutdelning till hemlösa på förmiddagarna och lunch och olika gruppverksamheter mm.

Ny Gemenskap och Västberga 1967-2022

Föreningen Ny Gemenskaps historia går tillbaka till "**Julfastan**" i Hagalunds kyrka **1967** i solidaritet med svältande i U-länder, men de som var med träffade då hemlösa och utsatta i Sverige som gjorde att de fick upp ögonen för nöden här hemma.

Detta stora engagemang resulterade i att "**Ny Jul**" startade **1968** och många strömmade till och alla hjälptes åt. Från julafton till trettondan serverades det t.ex. 10 000 portioner mat.

Efter julhelgen kände alla som varit med under Ny Jul att man inte ville släppa alla de vänskapsband som byggts upp och det fanns ett stort behov av att fortsätta tillsammans. Man kallade därför till ett stormöte **9 Januari 1969** och **föreningen Ny Gemenskap bildades**. Och så fortsatte det. En rad olika aktiviteter genomfördes de första åren. Och under perioden **1969-72** blev en lokal på **Linnegatan** en viktig bas - även om det var trångt.

Under jul/påskhelgerna behövdes dock större lokaler och då användes framförallt Allhelgonakyrkans stora församlingslokal (**A-salen** som den hette i folkmun).

Men hyresvärden för Linnegatan ville använda lokalen för annan verksamhet och Ny Gemenskap åkte ut **1972**. *(Det blev senare en elegant visningslokal för lyxbilar)*

Detta var ju mycket problematiskt för den unga föreningen Ny Gemenskap att stå utan lokal. Men Stockholms Kommun erbjöd efter ett år **1973** att föreningen skulle kunna få hyra den tomma gamla polisstationen i gårdshuset på **Kammakargatan 36**. Vi erbjöds att hyra hela gårdshuset i 4 plan, som var helt tomt, men för en helt ny och fattig förening baserad på volontärsatser kändes det alltför riskabelt att ta hela huset - så vi hyrde bara bv. och 1 tr. Lokalerna var dock rejält nedgångna. Kvar fanns bl.a. gamla "fylleceller" och det var med stor entusiasm som Ny Gemenskapare av olika slag satte manken till och restaurerade den gamla lokalen som kom att kallas "Kammis" (efter adressen där den låg).

"Kammis" fick stor betydelse för föreningens fortsatta omfattande aktiviteter för att möta och engagera människor som levde i utsatthet och tillsammans på volontärbasis driva verksamheten under de kommande 30 åren. En fin kontinuitet var de 3 diakonala praktikanter "Ettåringar" som kom nya varje år och med sitt värdefulla engagemang.

Men verksamheten blev allt större och behoven av socialt-kurativt stöd och stödboende för hemlösa ökade, så **1998 anställdes de 2 första** personerna (med Arvsfondspengar).

Detta resulterade i att vi även hyrde de 2 övre planen och startade där ett stödboende **2003** för 6 personer med personal. Även personal för den öppna verksamheten anställdes.

2007 blev lokalerna under julhelgen för trånga på Kammis. Det gjorde att Julfirandet **flyttades till Immanuelskyrkan**, under namnet "**Jul i Gemenskap**". Detta firande arrangerades tillsammans med många andra kyrkor och organisationer för att klara besökstrycket på hundratal personer - en verksamhet som har fortsatt fram till idag.

Ny Gemenskap hyrde sin lokal i gårdshuset av Stockholms Stad. Men egentligen ville inte Kommunen själv äga och förvalta hela kvarteret. De sökte då en lämplig hyresvärd som skulle matcha Ny Gemenskaps verksamhet och de valde då Studentbostäder, eftersom studenter ofta bara bodde några år och själva ofta kunde spela hög musik och störa grannar. Så det skulle kunna bli en bra kombination. Kommunen blev förstahands hyresgäst till Studentbostäder för vårt gårdshus och vi blev andra hands-hyresgäst hos Kommunen. Och så fortsatte detta arrangemang och vårt kontrakt löpte 10 år i taget. Men 2008 meddelade Studentbostäder att de framöver ville använda gårdshusets lokaler för egen verksamhet och kommunen sades upp - och därmed naturligtvis - i andra hand Ny Gemenskap. Det blev betydande kontroverser kring detta under flera år. Kommunen var dock starkt på Ny Gemenskaps sida och ansträngde sig för att föreningen skulle fortsatt få vara kvar med sin viktiga sociala verksamhet.

Ny Gemenskap och Västberga 1967-2022

Studentbostäder erbjöds därför ett flertal alternativa bra motsvarigheter i innerstaden som väl kunde ersätta gårdshuset på Kammakargatan. Men Studentbostäder refuserade alla förslag. Detta skedde trots att Studentbostäder tidigare blivit utvalt just för att matcha Ny Gemenskaps verksamhet. Kommunen drog tyvärr det kortaste strået i denna turbulens.

Ny Gemenskap skulle alltså kastas ut och sättas på bar backe från **1 oktober 2012**.

För att förhindra en katastrof gick Kommunen igenom det begränsade antal lämpliga fastighets objekt som fortfarande var i Kommunens händer. Ett sådant var **Västberga gård**.

Vi fick ett fåtal veckor att bestämma oss. Somliga tyckte att det var bekymmersamt att det låg utanför stans centrum. Men andra såg möjligheter i att föreningen trots allt skulle kunna fortsätta sin verksamhet. Så med stor sorg i hjärtat accepterade föreningen att lämna innerstaden och flytta ut till lokalerna på Västberga Gård.

I september **2012** hade föreningen en stor uppbrotts/avskeds manifestation från Kammis med en ljusceremoni på Adolf Fredriks kyrkogård - granne med Kammis och kyrkklockorna ringde "Bred dina vida vingar. Och därmed var en 40 årig period på Kammakargatan slut.

För att ändå kunna vara kvar i innerstaden så **startade Ny Gemenskap 12 mars 2012** i samarbete med **Korskyrkan** ett **Kafé i gemenskap** måndag-fredag kl. 9-12. Under de följande åren startades likande samarbeten med andra kyrkor på **Söder/Söderledskyrkan** och på **Östermalm** (med Frälsningsarmén). Senare utvidgades detta till verksamhet i **Vällingby** (Västerorts kyrkan) och nu senast på **Kungsholmen** (Föreningen Öppna Dörren).

2012 startades också "**Lunch i gemenskap**" där olika kyrkor i innerstaden turas om att servera lunch på lördagarna. **Påsk i gemenskap startade 2013** där kyrkor turas om att ha påsköppet.

Hösten 2012 blev en nystart i Västberga för Ny Gemenskaps basverksamhet. För att underlätta att hitta ut till Västberga hade Kafé Norrmalm en samling varje vardag kl. 11 för alla som ville åka ut till Västberga och äta lunch. Volontären Eva Björk var "reseledare" och hade SL biljetter, för de fåtal som inte hade eget SL kort, och visade enklaste vägen dit.

Detta blev mycket populärt och många insåg då hur lätt det var att ta sig till Västberga.

På Västberga fortsatte den öppna verksamheten för ensamma och hemlösa med gemenskap, stöd, socialkurativ rådgivning, men även t.ex. dusch/ tvätt/ kläddelning till hemlösa på förmiddagarna. Lunch varje dag för låg kostnad, olika gruppverksamheter t.ex konst och textil. Detta pågår alla dagar året runt (med helgstängning under somrarna)

För att kunna fortsätta att bedriva verksamheten med lunch och musikprogram på söndagarna, utan stor personalkostnad, så övertog volontärer söndagsansvaret från 2018.

Stödboendet som startade på "Kammis" 2003 fortsatte att bedrivas på Västberga för 10-12 boende, men personalkostnaderna för tillsyn och stöd i förhållande till beläggningsgraden blev dock för tunga att bära för Ny Gemenskaps ekonomi så stödboendet **avvecklades därför 2019**. Under åren **2019-2022 bedrevs projektet "Nya Rum"** med bas på Västberga. Denna verksamhet hade inriktning mot att underlätta med bostad och stöd för ensamkommande/ asylsökande ungdomar som omfattas av Gymnasielagen.

Ny Gemenskap har även **andra projekt** som fortsätter t.ex. **Vinternatt, Extra Kalla Nätter** och nu senast stöd och samlingsplats för **Ukrainska Flyktingar** på Kafé Söder.

Detta är en del av Ny Gemenskaps mer än 50 åriga historia, med en verksamhet som berör och stödjer ca 500 personer/dag i alla sina verksamheter i Stockholm.